

УДК 658.8:004.89

JEL Classification: D83, L86, M31, O33

ЗЕЛЕНКО О. О.¹, СЕРГІЄНКО К. В.²

ФОРМУВАННЯ ЕКОЛОГІЧНОЇ ВІДПОВІДАЛЬНОСТІ ПРОВАЙДЕРІВ ПОСЛУГ ГОСТИННОСТІ НА ЗАСАДАХ СОЦІАЛЬНОГО ДІАЛОГУ

DOI: <https://doi.org/10.32620/cher.2023.4.11>

Постановка проблеми. Індустрія гостинності, яка є однією із найбільших генераторів негативного впливу на оточуюче середовище, потребує трансформації та екологізації. Проблема впровадження екологічної відповідальності серед українських провайдерів туристичних послуг – це не просто умова їх конкурентоспроможності, а гарантія можливості функціонування та розвитку у майбутньому. *Мета дослідження:* ідентифікація параметрів реалізації соціального діалогу для формування екологічно відповідального сталого функціонування і розвитку сфери гостинності на рівні туристичної дестинації. *Предмет дослідження:* теоретичні засади та практичний досвід реалізації соціального діалогу на місцевому рівні. *Методи дослідження:* у процесі дослідження було використано загальнонаукові та спеціальні методи наукового пізнання, а саме абстракції, індукції та дедукції, аналогії та якісного порівняння. *Гіпотеза дослідження* полягає у тому, що єдиний шлях забезпечення екологічної сталості сфери гостинності – це усвідомлене ставлення місцевого населення, як провайдерів послуг гостинності, до наявних екологічних проблем та бажання зберегти природно-рекреаційні, історико-культурні ресурси власної території. *Основні результати дослідження.* Аналіз теоретичної бази розвитку концепції соціального діалогу та сучасного міжнародного і вітчизняного досвіду щодо її впровадження в сфері гостинності та туризму дозволили визначити параметри реалізації соціального діалогу для сталого екологічного розвитку сфери гостинності на місцевому рівні. *Оригінальність та практична значимість дослідження:* представлені параметри впровадження соціального діалогу для сталого екологічного розвитку сфери гостинності на місцевому рівні розкривають сутність процесу із залученням не тільки місцевого населення, але і відвідувачів регіону, які мають бути проінформовані та відповідальні щодо дотримання правил і умов перебування та відпочинку на території громади. *Висновки:* представлені у ході дослідження пропозиції щодо розвитку соціального діалогу для формування екологічної відповідальності провайдерів послуг гостинності на місцевому рівні є актуальними та можуть бути використані для подолання поточної кризи в галузі, що розпочалась під час пандемії та була поглиблена із початком повномасштабної війни.

Ключові слова:

послуги гостинності, екологічна відповідальність, соціальний діалог, параметри, туристична дестинація.

FORMATION OF ENVIRONMENTAL RESPONSIBILITY OF HOSPITALITY SERVICE PROVIDERS ON THE BASIS OF SOCIAL DIALOGUE

Formulation of the problem. The hospitality industry, which is one of the biggest generators of negative impact on the environment, needs transformation and greening. The problem of implementing environmental responsibility among Ukrainian tourism service providers is not just a condition of their competi-

¹ **Зеленко Олена Олександрівна**, д-р екон. наук, професор, професор кафедри міжнародної економіки і туризму, Східноукраїнський національний університет імені Володимира Даля, м. Київ, Україна.

Zelenko Olena, Doctor of Economic Sciences, Professor, Professor of the International Economy and Tourism Department, Volodymyr Dahl Eastern Ukrainian National University, Kyiv, Ukraine.

ORCID ID: <https://orcid.org/0000-0003-4880-246X>

e-mail: zelenko.olena@gmail.com

² **Сергієнко Ксенія Володимирівна**, здобувач другого (магістерського) рівня вищої освіти за спеціальністю 242 Туризм і рекреація, Східноукраїнський національний університет імені Володимира Даля, м. Київ, Україна.

Sergienko Ksenia, the recipient of higher education with the Master's degree of the 242 Tourism and Recreation Speciality, Volodymyr Dahl Eastern Ukrainian National University, Kyiv, Ukraine.

ORCID ID: <https://orcid.org/0009-0001-0943-0651>

e-mail: tu-23dm-207@snu.edu.ua

tiveness, but a guarantee of the possibility of functioning and development in the future. *The purpose of the study*: identification of the parameters of the social dialogue implementation for the formation of ecologically responsible sustainable functioning and development of the hospitality sphere at the level of tourist destination. *The subject of the study*: theoretical principles and practical experience of implementing social dialogue at the local level. *Research methods*: general and special methods of scientific knowledge, namely abstraction, induction and deduction, analogy and qualitative comparison were used in the research process. *The hypothesis of the study* is that the only way to ensure the ecological sustainability of the hospitality sector is the conscious attitude of the local population, as providers of hospitality services, to the existing environmental problems and the desire to preserve the natural, recreational, historical and cultural resources of their own territory. *The main results of the study*: the analysis of the theoretical basis of the development of the concept of social dialogue and modern international and domestic experience regarding its implementation in the field of hospitality and tourism allowed to determine the parameters of the social dialogue implementation for sustainable ecological development of the hospitality sphere at the local level. *The originality and practical significance of the study*: the presented parameters of the introduction of social dialogue for the sustainable ecological development of the hospitality sphere at the local level reveal the essence of the process involving not only the local population, but also visitors to the region, who must be informed and responsible for observing the rules and conditions of stay and recreation in the territory of the community. *Conclusions*: the proposals presented in the study regarding the development of social dialogue for the formation of environmental responsibility of hospitality service providers at the local level are relevant and can be used to overcome the current crisis in the industry, which began during the pandemic and was deepened with the beginning of a full-scale war.

Key words:

hospitality services, environmental responsibility, social dialogue, parameters, tourist destination.

Постановка проблеми. Сучасні екологічні виклики, що постали перед людством в останні десятиліття примушують поглянути по новому на процес організації у будь-якій сфері діяльності. Індустрія гостинності, яка є однією із найбільших генераторів негативно-го впливу на оточуюче середовище, так само потребує трансформації та екологізації. Забруднення ґрунтів, стічних вод та повітря внаслідок неправильної утилізації відходів; використання хімічних речовин, небезпечних для оточуючого середовища; порушення ландшафту території внаслідок забудови і це тільки початок переліку всіх ризиків, які проявляються у сфері гостинності.

Для України, яка вже другий рік живе в умовах воєнного стану, екологічна ситуація – це проблема, яка має вирішуватися системно, адже протягом 2022-2023 рр. наявні екологічні загрози виросли в рази та з'явилися нові, найбільші з яких – повна втрата цілих екосистем.

Вітчизняні провайдери послуг гостинності стикнулись із необхідністю демонструвати та реально проявляти свою екологічну відповідальність, адже останнє десятиліття її наявність є умовою забезпечення конкурентоспроможності послуг на українському та світовому ринку. Але виклики, що постають перед країною та усім світом свідчать що до вирішення проблем екології необхідно підходити не окремо, повільними одиничними

кроками, а спільно у щільній співпраці з іншими учасниками процесу обслуговування. Інструмент, який дозволяє дійти згоди та вибудувати спільну стратегію дій – це соціальний діалог, його впровадження дозволить гармонізувати діяльність суб'єктів господарювання між собою у партнерстві із владою та громадою та спрямувати спільні зусилля на вирішення екологічних проблем конкретного регіону.

Аналіз останніх досліджень і публікацій. Проблематика соціального діалогу є не новою, нею опікуються багато закордонних та Українських дослідників. Сфера туризму та гостинності також має теоретичні засади та практичний досвід реалізації даної концепції.

Ще у 2008 р. Болвелл, Д., Вайнц, В. [1] в межах діяльності Міжнародної організації праці (МОП) розробили керівництво із реалізації соціального діалогу у туристичній індустрії, невід'ємною частиною якої є сфера гостинності. У документі детально розкривається поняття соціального діалогу та рекомендації МОП щодо його впровадження.

В межах методології МОП щодо впровадження соціального діалогу Європейська федерація профспілок харчової промисловості сільського господарства та туризму кожні 2 роки розробляє робочу програму реалізації соціального діалогу у європейському готельному та ресторанному секторі [2] що містить

ініціативи, заплановані заходи та очікуваний результат.

Цікавим для ознайомлення та змістовним є дослідження Тюзункана Д. [3] у якому автор представив результати дослідження якості соціального діалогу в межах туристичної галузі та в суміжних сферах діяльності Туреччини. Спираючись на рекомендації МОП, науковець робить невтішні висновки, що стан соціального діалогу в туризмі перебуває у незадовільному стані через неусвідомлення своїх прав найманими працівниками даної сфери діяльності.

Серед вітчизняних науковців проблеми впровадження соціального діалогу досліджувала Фальченко О. [4]. Науковиця висвітлює теоретичні аспекти та особливості реалізації соціального партнерства, як найкращої з форм соціального діалогу, у готельно-ресторанному господарстві. Але, треба зазначити, що у публікації не представлено специфічних рис реалізації соціального діалогу та соціального партнерства, притаманних саме для цієї сфери діяльності.

Реальний процес налагодження соціального діалогу в індустрії туризмі та гостинності на національному рівні відбувся у 2020 р. під час першого року пандемії COVID-19 [5]. Каталізатором дій стала криза галузі, спричинена карантинними заходами. Основними учасниками соціального діалогу на той момент стали представники влади та провайдери туристичних послуг.

Визначення невирішеної частини проблеми. І закордонна і українська практика впровадження соціального діалогу в сферу туризму та гостинності засвідчує, що фокус уваги в рамках реалізації даної концепції спрямований на взаємовідносини між роботодавцями та найманими працівниками за посередництвом органів влади. Натомість Україна стоїть зараз перед проблемою впровадження широкого соціального діалогу в цій галузі на місцевому рівні для визначення подальших екологічно-відповідальних орієнтирів місцевого розвитку. Така потреба обумовлена загостреними війною екологічними проблемами та необхідністю збереження сектору гостинності, навіть, в умовах війни.

Відповідно до окресленої проблеми була визначена і **мета дослідження** – ідентифікація параметрів реалізації соціального діалогу для формування екологічно відповідального сталого функціонування і розвитку

сфери гостинності на рівні окремої туристичної дестинації.

Виклад основних результатів дослідження. Соціальний діалог – це процес взаємодії та обміну інформацією між різними зацікавленими сторонами, такими як роботодавці, працівники, уряд та представники громадянського суспільства, з метою досягнення спільної згоди, вирішення конфліктів і формування політик чи стратегій розвитку. Соціальний діалог є важливим інструментом для врегулювання відносин в суспільстві та забезпечення ефективного управління в будь-якій сфері діяльності.

Соціальний діалог як суспільне явище містить конкретні складові, які можна назвати ще певними фазами його розвитку:

1) комунікація – це процес обміну інформацією між усіма сторонами для забезпечення взаєморозуміння, спрямований на вирішення проблем та досягнення конкретних цілей;

2) діалог – це активний обмін думками, поглядами, пропозиціями та аргументами; здатність до вислуховування інших точок зору;

3) задіяність стейкхолдерів – передбачає залучення всіх зацікавлених сторін у процес прийняття рішень та забезпечення можливостей для внесення змін з метою врахування різних поглядів;

4) конструктивне вирішення конфліктів – це спільні зусилля у вирішенні протиріч та спірних питань; пошук компромісів та рішень, які враховують інтереси всіх учасників;

5) партнерство – це умова, яка передбачає, що зацікавлені сторони розглядають одна одну як партнерів, а не як противників; взаємна повага та визнання інтересів всіх сторін;

6) стабільність і розвиток – забезпечення сталої основи для подальшого розвитку і спільної діяльності; сприяння соціальній стабільності та покращенню умов праці.

Соціальний діалог може відбуватися на різних рівнях, включаючи корпоративний (локальний), галузевий, регіональний, національний, міжнародний рівні. Його успішна реалізація веде до покращення взаємин між різними соціальними групами та досягнення спільних цілей життєдіяльності.

Загальний процес прийняття рішень в рамках реалізації різних форм соціального діалогу має певну специфіку (таблиця 1).

Таблиця 1 – Процес прийняття рішень щодо розвитку території із залученням представників громади за різними формами соціального діалогу

Етапи	Засоби комунікації	Типи взаємодії	Загрози
1. Інформування щодо необхідності прийняття рішення	ЗМІ, Інтернет, інформаційні стенди, адресні повідомлення	Без взаємодії	Несприйняття владою населення як учасника процесу прийняття рішень
2. Консультування щодо можливих варіантів прийняття рішення	Громадські збори та громадські ініціативи, електронні та індивідуальні консультації	Умовна взаємодія	Економічна іммобільність населення регіону
3. Залучення представників населення до переговорів, взаємодії та підсумкового контролю	Мережеві структури, референдуми, «е-демократія», громадська експертиза, ради, робочі групи та комітети	Реальна взаємодія	Соціальні безвідповідальність учасників процесу прийняття рішень

Джерело: розроблено авторами на основі [6]

Дуже важливо пройти відповідно до представленої таблиці всі три кроки, нівелюючи зазначені загрози, аби соціальний діалог набув повноцінності та став реальним інструментом розвитку.

Соціальний діалог може відігравати ключову роль у формуванні екологічної відповідальності провайдерів послуг гостинності на рівні окремої туристичної дестинації. Цей процес включає комунікацію та взаємодію між різними зацікавленими сторонами, такими як місцеве населення, бізнес, громадські організації, місцеві органи влади. Важливо забезпечити партнерство та взаєморозуміння для спільної розробки і реалізації стратегій сталого розвитку сфери гостинності. У процесі становлення та розвитку соціального діалогу для формування екологічно відповідальної провайдерів послуг гостинності слід звертати увагу на наступне:

1. Залучення місцевого населення передбачає врахування думок, поглядів та потреб мешканців при розробці стратегій розвитку території як гостинної туристичної дестинації; забезпечення участі місцевих жителів у прийнятті рішень, які стосуються розвитку сфери гостинності в контексті її екологічної безпеки для регіону.

2. Підтримка громадських організацій – це взаємодія з неприбутковими організаціями, які зацікавлені у збереженні природи та культурної спадщини; співпраця через них із громадськістю для формування ініціатив і програм з охорони природи.

3. Ефективна комунікація з клієнтами (туристами) – ще один аспект впровадження соціального діалогу, що передбачає надання інформації про екологічні правила та стандарти для відвідувачів під час перебування на

відпочинку та користування запропонованими послугами; залучення туристів до участі у екологічних ініціативах, збереженні природи.

4. Партнерство з бізнесом – встановлення стандартів сталого, екологічно відповідального бізнесу для готелів, ресторанів та інших підприємств сфери гостинності; спільна реалізація проектів зі збереження природи та культурної спадщини.

5. Законодавчо-регуляторна підтримка - розробка і впровадження екологічних нормативно-законодавчих актів для туристичної галузі та сфери гостинності, залучення органів влади до підтримки екологічних ініціатив та стратегій розвитку галузі.

Соціальний діалог сприяє вирішенню конфліктів між провайдерами послуг гостинності, клієнтами (в тому числі і туристами) і самим місцевим населенням; відповідно, він створює здорове соціальне та екологічне середовище для відпочинку в конкретному регіоні. Важливо враховувати різні точки зору та домовлятися про баланс між розвитком туризму та збереженням природи, культурних традицій і цінностей.

В умовах реформи децентралізації, що проходить в Україні, кожна територіальна громада стоїть перед дилемою перспектив власного розвитку. В цьому контексті є два напрямки дій: можна чекати рішень від уряду, а можна громаді взяти на себе відповідальність та визначити власний шлях розвитку в контексті сфери гостинності та туризму. Саме другий підхід вітається і на національному рівні: за рекомендаціями Державного агентства розвитку туризму, сама громада має вирішити чи бажає вона займатися туризмом та розвивати сектор гостинних послуг, що саме необхідно розвивати. На думку очільниці

агентства, позитивний результат можливий лише тоді, коли відбувається плідна співпраця між територіальною громадою, бізнесом та державними органами влади. Причому тільки такий підхід забезпечить екологічність розвитку галузі, адже самі мешканці (якщо вони перетворюються на провайдерів послуг гостинності, чи приймають участь, як наймані працівники, у процесі обслуговування) пам'ятають, про те, що на цій території жити не тільки ним, але і їх дітям.

В Європі лідером з розвитку соціального діалогу в туристичній індустрії є Швеція [7]. Ця країна є однією із світових лідерів розвитку сталого туризму на основі соціального діалогу. Для ефективного розвитку галузі у Швеції сформовано синергетичну взаємодію між мережею асоціації державних органів влади (SALAR) [8] та Фонду досліджень і розробки шведської індустрії туризму та гостинності (BFUF) [9]. Основні інструменти співпраці в контексті реалізації соціального діалогу – це залучення громади до проєктної діяльності в туризмі та створення сприятливого бізнес-клімату для здійснення туристичної діяльності.

Українська практика впровадження соціального діалогу тільки розпочинає свій розвиток. Консолідатором зусиль щодо налагодження сталого соціального діалогу на теренах туристичної галузі України мала стати Національна туристична організація України (НТОУ) [10]. Саме ця громадська організація на національному рівні виконує функції імплементації інструментів сталого розвитку туристичної галузі. На сьогодні НТОУ об'єднує 12 дійсних та 16 асоційованих учасників, 12 місцевих органів влади, 40 закладів освіти та більше 76 науковців. Для реалізації конструктивного соціального діалогу для формування сталої екологічно відповідальної сфери туризму та гостинності у більшості областей України створено регіональні туристичні організації, які включають в себе представників влади, бізнесу та громади, реалізують спільну координацію поточною діяльністю провайдерів послуг гостинності.

Повномасштабна війна в Україні «оголила» всі проблеми розвитку сфери гостинності на національному та місцевому рівні. Мережа регіональних туристичних організацій, яка створена НТОУ, потребує розширення та поглиблення до рівня територіальних громад. Обставини, в яких розвивається галузь, на світовому та національному рівні, висувають «екологізацію послуг гостинності» як базову умову подальшого успішного роз-

витку. З іншого боку, перед країною постає проблема пошуку альтернатив подальшого розвитку індустрії гостинності, адже значна частина наявних ресурсів постраждала від ворожих атак.

Враховуючи представлені вище обставини в ході дослідження було визначено сучасні параметри реалізації соціального діалогу на місцевому рівні для сталого екологічного розвитку сфери гостинності на місцевому рівні, які представлено на рисунку 1.

Представлені параметри містять передумови впровадження, всіх учасників соціального діалогу, його мету та завдання виконання яких сприятиме досягненню мети та візії у майбутньому.

Для започаткування соціального діалогу в територіальній громаді з метою розвитку послуг гостинності на їх території на засадах екологічної відповідальності варто знайти відповідь на декілька питань:

1. Чи бажає місцеве населення займатися туризмом та розвивати сферу гостинності? Насправді, це ключове питання щодо розвитку території, як екологічно безпечної туристичної дестинації. Якщо місцеві мешканці не усвідомлюють перспективність цієї діяльності, то така дестинація вже однозначно не буде екологічно відповідальною, а відповідно і конкурентоспроможною. Будь-які ініціативи без погодження із місцевим населенням є неприйнятними.

2. Хто саме бажає бути задіяним у процесах обслуговування туристів? Якщо більшість населення підтримує, але не всі бажають долучитися, то треба чітко визначитися з ким конкретно може співпрацювати туристичний оператор?

3. Який потенціал розвитку сфери гостинності та туризму має громада, а саме, яким є поточний стан природно-рекреаційних ресурсів та об'єктів історико-культурної спадщини? Що можна використовувати для збільшення туристичного потоку без шкоди для території, її оточуючого середовища? Які об'єкти є потенційно туристичними родзинками та яким чином їх можна використовувати без шкоди для самих об'єктів та без шкоди для екології? Крім того, треба з'ясувати якими об'єктами туристичної інфраструктури володіє громада: заклади розміщення (або де можуть зупинитись туристи), підприємства ресторанного господарства (або де можна купити харчові продукти), екскурсійні бюро, розважальні заклади, транспортна інфраструктура, туристично-інформаційні центри?

Рисунок 2 – Параметри реалізації соціального діалогу для сталого екологічного розвитку сфери гостинності на місцевому рівні

Джерело: розроблено авторами

4. Варто усвідомлювати, чого хоче досягнути громада? Скільки туристів готова приймати територія без шкоди для власної життєдіяльності та без шкоди для оточуючого середовища? Скільки фінансових ресурсів потрібно для реалізації запланованих проєктів? Як туристична діяльність та процес обслуговування відвідувачів має позначитися на рівні та якості життя самої громади?

5. Що потрібно зробити у найближчий рік: як необхідно інформувати потенційних туристів; що треба висвітлювати у ЗМІ для просування території як гостинної туристичної дестинації; у той же час, треба визначити якими будуть правила перебування відвідувачів регіону під час відпочинку; які запобіжні заходи необхідно запровадити для збереження найважливіших цінностей громади (природно-рекреаційних, історико-культурних); що необхідно реалізувати в межах екологічної просвітницької діяльності?

Висновки та перспективи подальших досліджень. Представлені параметри впровадження соціального діалогу для сталого екологічного розвитку сфери гостинності на місцевому рівні не можна назвати унікальними, вони ідентифіковані на основі накопиченого світового досвіду формування екологічної відповідальності всіх зацікавлених сторін в

контексті функціонування туристичної індустрії із урахуванням успішних практик, які стали зразком для наслідування в тому числі і у нас в Україні.

Аналіз тенденцій налагодження соціального діалогу в нашій країні засвідчує, що є наявні прецеденти, реалізовані на національному та регіональному рівні із реальним залученням влади та бізнесу для подолання кризи в галузі, що була спричинена пандемією.

На сьогодні, з метою вирішення гострих економічних та екологічних проблем, нагальною є потреба розширити соціальний діалог та реально залучити до нього не тільки місцеве населення але й споживачів – туристів, які мають не тільки отримувати бажане, але й чути членів приймаючої громади, з обережністю ставитися до природно-рекреаційних ресурсів, поважати культуру та місцеві традиції.

Література

1. Bolwell D., Weinz W. Guide for social dialogue in the tourism industry. International Labour Office. 2008. URL: <http://surl.li/pieoh> (дата звернення 15.11.2023)
2. Dresin E. Social Dialogue in the European Hotel and Restaurant Sector-EFFAT-HOTREC Work Programme 2020-2021. URL: <http://surl.li/pieoy> (дата звернення 15.12.2023)

3. Tüzünkan D. Social dialogue in the tourism industry: An evaluation of Turkey by interpolation method. *International Journal of Tourism and Hospitality Research*. 2017. Vol 31 (10). P. 99-105.

4. Фальченко О. О. Соціальне партнерство в системі соціально-трудових відносин готельно-ресторанного господарства. *Інфраструктура. ринку*. 2017. № 13, С. 203-207. URL: <http://surl.li/pieqm> (дата звернення 15.11.2023)

5. COVID-19 та соціальний діалог в туристичній галузі: практика ЄС та українські реалії. *Національна платформа «Форум громадянського суспільства» східного партнерства*. 2020. 28 с. URL: <http://surl.li/eonom> (дата звернення 15.11.2023)

6. Зеленко О. О. Технологія прийняття управлінських рішень у контексті соціально-економічного розвитку регіону. *Економіка і суспільство*. 2017. № 8. URL: https://economyandsociety.in.ua/journals/8_ukr/73.pdf (дата звернення 15.11.2023)

7. Тимошенко Т., Богославець О., Шевчук О. Європейський досвід залучення зацікавлених сторін в проєктній діяльності організацій з управління туристичними дестинаціями: приклад Швеції для України. *Економіка та суспільство*. 2023. № 51. URL: <https://economyandsociety.in.ua/index.php/journal/article/view/2515> (дата звернення 15.11.2023)

8. Swedish Association of Local Authorities and Regions. Sveriges Kommuner och Regioner. 27.09.2023. URL: <https://skr.se/skr/englishpages.411.htm> (дата звернення 15.11.2023)

9. BFUF – the Swedish hospitality sector's own tool for research and innovation. URL: <https://bfuf.se/in-english/about-us/> (дата звернення 15.11.2023)

10. Національна туристична організація України. Офіційний веб-сайт. URL: https://nto.ua/index_ua.html (дата звернення 15.11.2023)

Reference

1 Bolwell, D., Weinz, W. (2008). Guide for social dialogue in the tourism industry. International Labour Office. Retrieved from: <http://surl.li/pieoh> (date of application: 15 November 2023)

2. Dresin, E. (2019). Social Dialogue in the European Hotel and Restaurant Sector-EFFAT-HOTREC Work Programme 2020-2021 Issues Methodology Output. Retrieved from: <http://surl.li/pieoy> (date of application: 15 November 2023)

3. Tüzünkan, D. (2017). Social dialogue in the tourism industry: An evaluation of Turkey by interpolation method. *International Journal of Tourism and Hospitality Research*, 31(10), 99-105.

4. Falchenko, O. O. (2017). Social partnership in the system of social and labor relations of the hotel and restaurant industry. *Infrastructure. market*, 13, 203-207. Retrieved from: <http://surl.li/pieqm> (date of application: 15 November 2023)

5. COVID-19 and social dialogue in the tourism industry: EU practice and Ukrainian realities. National platform "Civil Society Forum" of the Eastern Partnership. (2020), 28. Retrieved from: <http://surl.li/eonom> (date of application: 15 November 2023)

6. Zelenko, O. O. (2017). Technology of management decisions in the context of socio-economic development of the region. *Economy and society*, 8. Retrieved from: https://economyandsociety.in.ua/journals/8_ukr/73.pdf (date of application: 15 November 2023)

7. Tymoshenko, T., Bogoslavets, O. and Shevchuk, O. (2023). European experience of involving interested parties in the project activities of tourist destination management organizations: the example of Sweden for Ukraine. *Economy and society*, 51. Retrieved from: <https://economyandsociety.in.ua/index.php/journal/article/view/2515> (date of application: 15 November 2023)

8. Swedish Association of Local Authorities and Regions. Sveriges Kommuner och Regioner. 27.09.2023. Retrieved from: <https://skr.se/skr/englishpages.411.htm> (date of application: 15 November 2023)

9. BFUF – the Swedish hospitality sector's own tool for research and innovation. Retrieved from: <https://bfuf.se/in-english/about-us/> (date of application: 15 November 2023)

10. National Tourist Organization of Ukraine. Official website. URL: https://nto.ua/index_ua.html (date of application: 15 November 2023).

Стаття надійшла

до редакції : 20.10.2023 р.

Стаття прийнята

до друку: 28.12.2023 р.

Бібліографічний опис для цитування :

Зеленко О. О., Сергієнко К. В. Формування екологічної відповідальності провайдерів послуг гостинності на засадах соціального діалогу. *Часопис економічних реформ*. 2023. № 4 (52). С. 72–78.

